



HELSINGIN YLIOPISTO
KASVATUSTIETEELLINEN TIEDEKUNTA

OPISKELIJOIDEN TASKUOPAS TASA-ARVOSTA JA YHDENVERTAISUUDESTA

SISÄLLYSLUETTELO

1. KASVATUSTIEDE, TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUS	3
2. SUOMEN LAKI TURVAA TASA-ARVOA JA YHDENVERTAISUUTTA	4
2.1 Syrjintälainsäädäntö	4
Lue lisää lainsäädännöstä ja opetussuunnitelmista verkossa	4
2.2 Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo oikeudellisina käsitteinä	5
Lue lisää yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon määrittelyistä	5
2.3 Syrjinnän määritelmä	6
Lue lisää syrjinnän määrittelyistä ja syrjimättömyydestä	7
3. TURVALLINEN OPISKELUYMPÄRISTÖ	8
3.1 Normittaminen heikentää vuorovaikutusta	9
3.2 Etuoikeus tuottaa hyötyä, syrjintä haittaa	11
3.3 Turvallisemman tilan menetelmä	14
4. MITÄ TEHDÄ, JOS SYRJINTÄÄ TAI HÄIRINTÄÄ TAPAHTUU?	16
4.1 Velvollisuus toimia syrjintätilanteissa	16
4.2 Akuutissa syrjintä- tai häirintätilanteessa	17
4.3 Syrjintä- ja häirintätilanteiden selvittäminen	18
LÄHTEITÄ JA LUETTAVAA	20
Sanastoja	20
Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusjulkaisuja	20
Lähteitä turvallisemman tilan periaatteista	20

1. KASVATUSTIEDE, TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUS

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat keskeisiä kasvatustieteellisen tiedekunnan toimintaa ohjaavia periaatteita. Kasvatustieteellisellä tiedekunnalla on erityinen yhteiskunnallinen asema ja vastuu näiden periaatteiden edistäjänä, koska tiedekunnassa koulutetaan opettajia ja muita kasvatus- ja koulutusalan sekä laajemminkin työelämän asiantuntijoita. Hyvän elämän kysymykset kuuluvat olennaisina kasvatustieteen tieteenalaan. Hyvä elämä tarkoittaa myös oikeudenmukaista yhteiskuntaa ja yhteisvastuullisesti toimivaa maailmanlaajuista yhteisöä. Sen rakennusaineiksia puolestaan ovat eettisesti kestävä toiminta, valtasuhteiden ja hierarkioiden tunnistaminen, osallisuus ja ihmisten erilaisuuden arvostaminen. Kasvatustieteilijät ovat aina yhteiskunnallisia ja poliittisia toimijoita. Omilla valinnoillaan jokainen voi joko heikentää tai vahvistaa hyvän elämän edellytysten toteutumista niin paikallisesti kuin maailmanlaajuisestikin. Tavoitteena on, että jokainen kasvatustieteilijä vaalii hyvän elämän edellytyksiä, työskentelee niiden eteen ja myös reagoi, jos hyvän elämän edellytykset vaarantuvat.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutuminen ei ole ajassamme itsestäänselvyys, vaan esimerkiksi rasismi ja muut ihmisoikeusloukkaukset haastavat ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta joka päivä. Kyse ei ole tapahtumista jossain toisaalla, muualla maailmassa, vaan jokainen meistä kohtaa omassa arjessaan rakenteita, käytänteitä ja puhetapoja, jotka kyseenalaistavat tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Kasvatustieteilijöinä ja yhteisöjemme jäseninä olemme kaikki vastuullisia edistämään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta puuttumalla eriarvoisuutta ylläpitäviin ja tuottaviin rakenteisiin ja toimintaan. Tämä opas antaa lukijalle perustiedot tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta sekä syrjinnän ja eriarvoisuuden tunnistamisesta, ennaltaehkäisemisestä ja niihin puuttumisesta.

2. SUOMEN LAKI TURVAA TASA-ARVOA JA YHDENVERTAISUUTTA

Suomen lainsäädäntö pyrkii edistämään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä vähentämään eriarvoisuutta ja eriarvoistavia rakenteita yhteiskunnassamme. Tätä varten on säädetty useita lakeja, jotka säätelevät myös yliopiston toimintaa.

2.1 SYRJINTÄLAINSÄÄDÄNTÖ

Syrjintä on kielletty Suomen lainsäädännössä. Syrjinnän kiellosta säädetään pääasiassa tasa-arvolaissa ja yhdenvertaisuuslaissa. Syrjinnän kiellon lisäksi lainsäädäntö velvoittaa oppilaitokset ja koulutuksen järjestäjät edistämään yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Kasvatustieteellisessä tiedekunnassa koulutetaan tulevia opettajia sekä muita kasvatus- ja koulutusalan sekä muun työelämän asiantuntijoita, joilla on lain säätämä velvollisuus tulevassa työssään edistää yhdenvertaisuutta. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämismääräys on kirjattu muun muassa varhaiskasvatustalakiin ja perusopetuslakiin sekä näiden lakien toteuttamista koskeviin velvoittaviin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin.

LUE LISÄÄ LAINSÄÄDÄNNÖSTÄ JA OPETUSSUUNNITELMISTA VERKOSSA:

- [Syrjintään liittyvää lainsäädäntöä löytyy kootusti: Yhdenvertaisuusvaltuutetun lainsäädäntö -sivuilla.](#)
- [Yhdenvertaisuuslaki Finlex-verkkosivulla.](#)
- [Tasa-arvolaki Finlex-verkkosivulla.](#)
- [Varhaiskasvatustalaki Finlex-verkkosivulla.](#)
- [Perusopetuslaki Finlex-verkkosivulla.](#)
- [Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet Opetushallituksen verkkosivuilla.](#)
- [Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet Opetushallituksen verkkosivuilla.](#)

2.2 YHDENVERTAISUUS JA TASA-ARVO OIKEUDELLISINA KÄSITTEINÄ

Yhdenvertaisuudella viitataan siihen, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia. Oikeudenmukaisessa yhteiskunnassa ihmiseen liittyvät ominaisuudet eivät saisi vaikuttaa esimerkiksi mahdollisuuksiin kouluttautua, saada työtä tai palveluja. Yhdenvertaisuuslaki velvoittaa samanarvoiseen kohteluun ja kieltää syrjinnän eli eriarvoiseen asemaan asettamisen iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Näitä kutsutaan syrjintäperusteiksi. **Lainsäädännössä tasa-arvolla** viitataan sukupuolten tasa-arvoon sekä sukupuoli-identiteetistä ja sukupuolen ilmaisusta johtuvan syrjinnän poistamiseen.

LUE LISÄÄ LAINSÄÄDÄNNÖSTÄ JA OPETUSSUUNNITELMISTA VERKOSSA:

- [Yhdenvertaisuusvaltuutetun verkkosivu: Mitä on yhdenvertaisuus?](#)
- [Koulu vailla vertaa! Opas Yhdenvertaisuussuunnitteluun \(pdf\)](#)

2.3 SYRJINNÄN MÄÄRITELMÄ

Syrjintä on tyypillisesti ihmisten eriarvoista kohtelua jonkin todellisen tai oletetun henkilökohtaisen ominaisuuden tai ryhmään kuulumisen perusteella. Syrjinnän taustalla ovat usein eri ryhmiin tai tietyllä tavalla luokiteltuihin ihmisiin kohdistuvat ennakkoluulot, jotka yleistetään koskemaan kaikkia kyseiseen ryhmään luokiteltavia yksilöitä. Syrjintää voi olla **yksittäinen teko, sana tai tilanne, tai se voi olla seurausta yhteiskunnan rakenteista, säännöistä tai totutuista käytännöistä**. Syrjivää toimintaa voi esimerkiksi olla sukupuolistereotypioita vahvistava kielenkäyttö tai ennakkoluuloja vahvistava vitsailu luentotilanteessa.

Syrjinnän yleiskielloissa määritellään ja kielletään syrjintäperusteeseen perustuva välitön ja välillinen syrjintä. Kiellettyä syrjintää ovat lain mukaan myös seksuaalinen häirintä ja sukupuoleen perustuva häirintä sekä käsky tai ohje syrjiä. Syrjintää voi tapahtua myös ihmisen oletetun ominaisuuden tai hänelle läheisen henkilön ominaisuuden tai oletetun ominaisuuden perusteella. Syrjinnästä voi näin olla kyse esimerkiksi silloin, kun jotakuta kohdellaan syrjivästi siksi, että hän on esimerkiksi sukupuoli- tai etniseen vähemmistöön kuuluvan läheinen (läheissyryntä). Teko voi olla syrjintää silloinkin, kun tekijä erehtyy esimerkiksi toisen ihmisen alkuperästä, iästä tai seksuaalisesta suuntautumisesta. Tällöin puhutaan oletettavaan perustuvasta syrjinnästä.

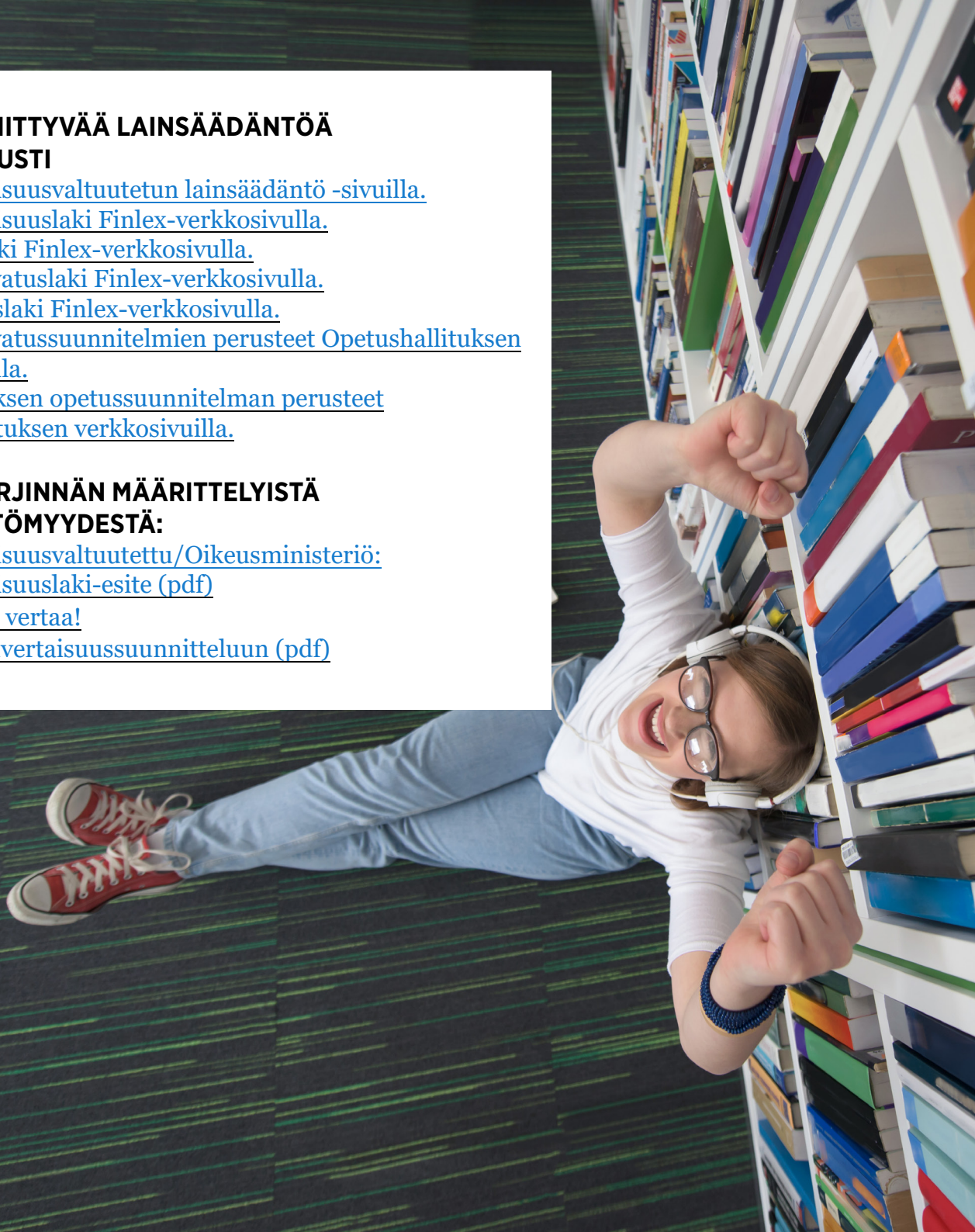
Oppilaitoksessa syrjinnän kohteeksi joutuvat useimmiten ihmiset ja ryhmät, joihin kohdistuu ennakkoluuloja ja stereotypioita esimerkiksi ulkoisten ominaisuuksien, etnisen alkuperän tai seksuaalisen suuntautumisen vuoksi. Syrjintä on kuitenkin myös rakenteellinen ilmiö, jota ei voida poistaa puuttumalla ainoastaan yksittäisiin syrjintätapauksiin. Keskeistä on toimintakulttuurin muutos. **Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta voidaan aidosti edistää vain koko opiskeluyhteisöstä lähtevällä muutoksella, jossa jokaiselta kysytään valmiutta kyseenalaistaa omia etuoikeuksiaan ja ennakkoluulojaan sekä tunnistaa itsessään ja muissa olevaa moninaisuutta.**

SYRJINTÄÄN LIITTYVÄÄ LAINSÄÄDÄNTÖÄ LÖYTYY KOOTUSTI

- [Yhdenvertaisuusvaltuutetun lainsäädäntö -sivuilla.](#)
- [Yhdenvertaisuuslaki Finlex-verkkosivulla.](#)
- [Tasa-arvolaki Finlex-verkkosivulla.](#)
- [Varhaiskasvatustutkimuslaki Finlex-verkkosivulla.](#)
- [Perusopetuslaki Finlex-verkkosivulla.](#)
- [Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet Opetushallituksen verkkosivuilla.](#)
- [Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet Opetushallituksen verkkosivuilla.](#)

LUE LISÄÄ SYRJINNÄN MÄÄRITTELYISTÄ JA SYRJIMÄTTÖMYYDESTÄ:

- [Yhdenvertaisuusvaltuutettu/Oikeusministeriö:
Yhdenvertaisuuslaki-esite \(pdf\)](#)
- [Koulu vailla vertaa!
Opas Yhdenvertaisuussuunnitteluun \(pdf\)](#)



3. TURVALLINEN OPISKELUYMPÄRISTÖ

Hyvinvoivissa yhteisöissä tavoitellaan jokaisen ihmisen kohtaamista sellaisena kuin tämä on ja työskennellään sen eteen, että pääsy mukaan yhteiseen toimintaan tasaveroisesti olisi kaikilla. Arkisessa kielenkäytössä ja vuorovaikutuksessa ulossulkemista kuitenkin tapahtuu sekä kielen että toiminnan tasoilla. Jokaisessa yhteisössä on käyttäytymiseen ja yksilöön liittyviä normeja, joihin kaikkien oletetaan sopeutuvan. Poikkeavuus määritellään aina suhteessa tavallisuutta määrittelevään normiin. Onkin syytä pohtia, mitkä normit ovat yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumisen kannalta haitallisia.

Ihmisen itsemäärittelyä rajaavat normit voivat olla haitallisia ja tuottaa syrjintätilanteita. Toisen kohtelemisen vain tietyn ryhmän edustajana ei tuota yhdenvertaista vuorovaikutusta. **On tärkeää, että jokainen voi itse määrittää esimerkiksi sen, millä nimellä tai nimikkeellä häntä kutsutaan tai haluaako tietyssä tilanteessa tulla määritellyksi esimerkiksi sukupuolensa perhetilanteensa tai vammansa kautta.** Esimerkiksi opiskelijatoiminnassa voi käydä niin, että vaikkapa perheelliset tai liikuntavammaiset opiskelijat tulevat kohdelluiksi normin mukaisen opiskelijan mallista poikkeavina. On kuitenkin tärkeää, ettei ketään nähdä vain jonkin tietyn ryhmän edustajina tilanteissa, joissa ryhmään kuulumisella ei muuten ole merkitystä.

Myös huumoriksi tarkoitettu puhe voi olla syrjivää ja tuottaa eriarvoistavia tilanteita ihmisten välille. Syrjintää ei voi oikeuttaa sillä, että syrjivä ilmaus oli tarkoitettu vitsiksi. Lainsäädännön mukaan syrjintää voi myös olla teko, jonka motiivi ei ole ollut syrjivä. Vitsailu voi parhaimmillaan tuottaa iloa ja yhteisöllisyyttä, mutta pahimmillaan se sulkee osan kuulijoista ryhmän ulkopuolelle. On tärkeää huomata, kenen kustannuksella nauretaan, ja onko naurun kohde muita heikommassa asemassa.

Yliopistossa sekä henkilökunnalla että opiskelijoilla on velvollisuus kohdella toisiaan kunnioittavasti. Jokaisella on oikeus huomauttaa, jos kokee kielenkäytön loukkaavan itseään tai muita.

Normikriittisyys tarkoittaa yhteiskunnassa vallalla olevien normien kriittistä tarkastelua, syrjivien rakenteiden tunnistamista ja pyrkimystä niiden muuttamiseen. Omien etuoikeuksien tunnistaminen ja muihin ryhmiin kuuluvien ihmisten kuunteleminen auttavat tunnistamaan myös sellaisia syrjiviä rakenteita, joihin itse osallistuu. **Normikriittisen tarkastelun avulla omaa toimintaa ja oppilaitoksen toimintakulttuuria ohjaavia normeja voidaan purkaa ja uudistaa niin, että niistä tulee tasa-arvoisempia ja yhdenvertaisempia ja turvallisempia tiloja kaikille.**



3.1 NORMITTAMINEN HEIKENTÄÄ VUOROVAIKUTUSTA

Opiskelijoiden keskinäisessä vuorovaikutuksessa ja opetustilanteissa voi esiintyä juurtuneita tapoja normittaa läsnäolijoita. Näiden normittavien puhetapojen kyseenalaistaminen ja purkaminen auttaa rakentamaan turvallisempaa oppimisympäristöä.

Normittaminen voi vaikuttaa haitallisesti vuorovaikutukseen opiskeluympäristössä esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

- Vaikka toimintaan osallistuu enemmän naisoletettuja kuin miesoletettuja, jälkimmäiset saavat useammin puheenvuoroja ja pääsevät aktiivisemmin esiin.
- Luennoitsija kutsuu naisoletettuja opiskelijoita tytöiksi, mutta puhuttelee miesoletettuja opiskelijoita nimeltä tai ilman sukupuoleen viittaamista.
- Koulualueista puhutaan leimaavasti ja asettaen vastakkain “helpot” ja “haastavat” alueet, ja pitää itsestään selvänä, että läsnäolijat jakavat nämä käsitykset alueiden eroista.
- Opiskelijalta kysytään oppitunnilta tietoja tämän vanhempien synnyinmaasta ja käytetään häntä ryhmänsä edustajana opetustarkoituksessa.
- Opettaja kutsuu opiskelijaa sukupuolineutraalin lempinimen sijaan tämän virallisella etunimellä opiskelijan toiveiden vastaisesti.
- Tytöt ja pojat nähdään lähtökohtaisesti erilaisina oppijoina, joiden oppiminen tapahtuu erilaisten menetelmien kautta. Ajatellaan, että kaikki oppijat ovat joko tyttöjä tai poikia.
- Käytetään oppi- ja tiedotusmateriaaleja, joissa perheisiin liittyvissä kuvissa esiintyy aina kahden vanhemman perhe, ja joissa kukaan ei kuulu näkyvään vähemmistöön ihonvärinsä tai vammansa vuoksi.
- Toistetaan näkemystä, että kaikkia ihmisiä tulee suvaita ja ymmärtää.
- Pakollisena opetusmateriaalina käytetään kaunokirjallisuutta, jossa käytetään syrjivää ja halventavaa kielenkäyttöä. Opettaja ei tarjoa vaihtoehtoja tai anna sisältövaroitusta eli mainitse asiasta etukäteen.
- Maahanmuuttajista puhutaan määrittelemättä tarkemmin, mihin ihmisryhmään termillä viitataan. Suomalaisista ja maahanmuuttajista puhutaan erillisinä ryhminä, joihin ei voi kuulua samaan aikaan.
- Toistetaan käsitystä, että suomalaiset ovat kristittyjä ja muslimit “ muita”.

(Katso myös Seta ry:n verkkosivuilla julkaistu Setan ja muiden järjestöjen tuottama Normit nurin - [Älä Oleta! –opas.](#))

3.2 ETUOIKEUS TUOTTAÄ HYÖTYÄ, SYRJINTÄ HAITTAA

Jos ei koe syrjintää jonkin henkilökohtaisen ominaisuutensa vuoksi, on sen ominaisuuden suhteen etuoikeutetussa asemassa. **Etuoikeus on näin hyötyä, jota saa sen perusteella, että kuuluu jossain tilanteessa tiettyyn ryhmään.** Tällaisia etuoikeutettua ryhmää määritteleviä ominaisuuksia voivat olla esimerkiksi sukupuoli, perhemuoto, ikä, ihonväri, kansalaisuus, terveydentila, varallisuus ja kyvykkyys.

Etuoikeudet ovat usein näkymättömiä niille, jotka hyötyvät niistä jossakin tilanteessa. Samalla tavoin syrjintää on vaikea havaita, jos itse ei ole joutunut ominaisuutensa vuoksi syrjityksi. Jonkin ominaisuutensa perusteella etuoikeutetun henkilön on vaikeaa havaita tähän ominaisuuteen perustuvaa syrjintää. Toisin sanoen ihmisillä on taipumusta tunnistaa ja ymmärtää sellaista syrjintää, jota ovat itse kokeneet. On etuoikeus olla näkemättä ja kokematta syrjintää. Tällainen etuoikeus tuo mukanaan velvollisuuden kuunnella ja oppia sellaisesta kokemuksesta, jota itsellä ei ole.

ESIMERKKI 1

Poliisi pyytää nähtäväkseen opiskelijan henkilöllisyyspapereita, kun hän liikkuu julkisissa tiloissa. Perusteeksi poliisi esittää sen, että henkilön ulkonäkö eli ihonväri vastaa kuvausta rikoksesta epäilystä henkilöstä. Kerran opiskelijaillanvietosta palatessaan henkilöllä ei ollut henkilöllisyystodistusta mukanaan, joten hän joutui viettämään useita tunteja poliisin huostassa, kunnes kämppäkaveri toi todistuksen poliisilaitokselle ja henkilö pääsi lähtemään kotiin. Henkilön vaaleaihoinen kämppäkaveri ei kanna omaa henkilöllisyystodistustaan mukanaan, mutta henkilön oma ihonväri altistaa hänet etniselle profiloinnille. Tämän vuoksi hän ei koe turvalliseksi liikkua julkisissa tiloissa ilman henkilöllisyystodistusta, vaikka on Suomen kansalainen.

Myös perhemuoto voi tuottaa joko etuoikeutta tai syrjintää riippuen siitä, vastaako henkilön perhe yhteiskunnassa vallitsevaa perheellisyyden normia. Kahden cis-sukupuolisen vanhemman ja näiden biologisten lasten muodostama perhe on yhteiskunnassamme normatiivinen perhemuoto. Cis-sukupuolisuudella viitataan henkilöön, jonka sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu ovat hänelle syntymässä määritellyn sukupuolen mukaiset. Tällainen perhemuoto voi tuottaa etuoikeutta suhteessa muihin perhemuotoihin, esimerkiksi yhden vanhemman perheisiin, sateenkaariperheisiin tai adoptioperheisiin.

Etuoikeus on järjestelmän, ei yksilön ominaisuus. Etuoikeutta tuottaa ympäristö, jossa suositaan tiettyjä ominaisuuksia ja ryhmiä, joihin kuuluvat jakavat tiettyjä ominaisuuksia. Etuoikeutettu yksilö hyötyy siitä, että järjestelmässä suositaan tiettyjä ominaisuuksia, vaikka hän erityisesti hakeutuisi tilanteisiin, joissa hänet asetetaan parempaan asemaan.

ESIMERKKI 2

Kaksi opiskelijaa asuu yhtä kaukana yliopistolta. Toinen heistä kulkee luennolle aina julkisilla liikennevälineillä ja aloittaa opiskelun jo matkalla. Toinen valitsee mieluummin polkupyörän säästä riippumatta, koska kohtaa julkisissa liikennevälineissä jatkuvasti rasistista kommentointia ja uhkaavaa käytöstä.

Etuoikeus tarkoittaa sitä, että muutoin samankaltaisessa tilanteessa toisen ihmisen asema on vaikeampi, koska hänellä ei ole samaa etuoikeutta kuin toisella. Etuoikeus ei silti tarkoita, että jonkin ominaisuutensa perusteella etuoikeutetun ihmisen elämä olisi aina helppoa, tai sitä, ettei tämä voisi kohdata vaikeuksia tai syrjintää jonkin toisen ominaisuutensa perusteella.

Syrjintää voi myös tapahtua useamman ominaisuuden tai oletetun ominaisuuden perusteella samanaikaisesti. Tätä kutsutaan moniperusteiseksi syrjinnäksi.



ESIMERKKI 3

Näkövammaisen, vaaleaihoisen ja suomen kieltä puhuvan henkilön on vaikea liikkua julkisissa tiloissa, jos niissä ei ole otettu esteettömyyttä huomioon. Afrikkalaistaustainen, ruskeaihoinen ja näkövammaisen henkilö kohtaa Suomessa rasismia julkisissa tiloissa sen lisäksi, että kokee näkövammastaan johtuvia esteitä.

Syrjintä ja etuoikeus eivät toisin sanoen ole toisiaan poissulkevia ilmiöitä. Ihmisillä on monia ominaisuuksia, joista heille voi olla joko hyötyä tai haittaa tietyissä sosiaalisissa tilanteissa. **Tiivistetysti etuoikeutettu asema on siis sitä, että ihmistä ei pidetä heikompana, huonompana tai vähemmän arvokkaana tietyn ominaisuutensa perusteella.** Samalla tavoin kuin syrjintää voi tapahtua läheisen henkilökohtaisen ominaisuuden perusteella, myös läheisen henkilön etuoikeutettu asema voi suojata henkilöä syrjinnältä. Sukupuolivähemmistöön kuuluva henkilö saattaa joutua avoimen syrjinnän kohteeksi yksin liikkuessaan, mutta saa sukupuolienemmistöön kuuluvan läheisen seurassa olla useimmiten rauhassa häirinnältä.

3.3 TURVALLISEMMAN TILAN MENETELMÄ

Turvallisuudentunne on edellytys osallistumiselle, oppimiselle, kehittymiselle ja luovuudelle. Tavoitteenamme on, että kaikki tiedekuntaan tulevat tuntisivat olevansa turvassa ja tulisivat hyväksytyiksi sellaisina kuin ovat. Esimerkiksi seuraavat turvallisemman tilan periaatteet voivat auttaa meitä huomaamaan, miten toimimalla tiedekunnasta voi luoda turvallisempaa tilaa.

Turvallisemman tilan periaatteita voi soveltaa tilannekohtaisen harkinnan mukaan kaikissa kokoontumisissa, tapahtumissa ja oppimistilanteissa. Periaatteista on hyvä sopia yhdessä ja käydä ne läpi ennen esimerkiksi tapahtuman tai kurssin alkua. Jos periaatteita päätetään soveltaa, on tärkeää, että kaikki osallistujat sitoutuvat näihin periaatteisiin. Ne on myös hyvä pitää esillä tai saatavilla aina, kun periaatteita halutaan soveltaa. Turvallisemman tilan periaatteita voi käyttää myös miettiäkseen, miten itse kohtaa toisia erilaisissa tilanteissa.

Turvallisempaa tilaa voi rakentaa soveltamalla yhdessä esimerkiksi joitakin seuraavista periaatteista:

1. Huolehdimme, että tiedekunnan tilat ja verkkoympäristöt ovat mahdollisimman esteettömiä ja syrjimättömiä.
2. Pyrimme selkeään kielenkäyttöön, joka ei sulje ketään ulkopuolelle.
3. Emme käytä syrjiviä tai toiseuttavia ilmaisuja.
4. Kunnioitamme kaikkien tiedekunnassa toimivien ihmisarvoa. Otamme huomioon erilaiset vakaumukset, psyykkiset, neurologiset, kielelliset ja fyysiset kyvyt, varallisuuserot, iän, perhemuodot ja muut henkilökohtaiset ominaisuudet.
5. Pyrimme tiedostamaan ennakko-oletuksemme. Emme määrittele kohtaamamme kenenkään puolesta tämän kokemusta tai ominaisuuksia, kuten sukupuolta, kansallisuutta, seksuaalista suuntautumista, luokka-asemaa, terveydentilaa, kyvykkyyttä, äidinkieltä tai muita henkilökohtaisia ominaisuuksia.
6. Kohtaamme ihmiset sellaisina kuin he haluavat tulla kohdatuiksi, emme oletetun ryhmänsä edustajina.
7. Annamme jokaiselle tilaa määritellä omat rajansa sekä itseilmaisussa että fyysisesti. Kenenkään ei tarvitse esimerkiksi paljastaa henkilökohtaisia asioita itsestään tai tulla kosketetuksi vasten tahtoaan.
8. Toimintaa muokataan tarvittaessa niin, että kaikki pääsevät siitä osallisiksi.
9. Emme häiritse ketään sanoilla, kosketuksella tai katseella.
10. Tiedostamme, kuinka päihteiden käyttö voi vaikuttaa meidän ja muiden käytökseen.
11. Annamme tilaa kaikille kokemuksille emmekä väheksy toisten tunteenilmaisuja.
12. Kun teemme virheitä, käänämme katseen itseemme ja korjaamme toimintaamme.
13. Annamme muille mahdollisuuden tiedostaa tekonsa ja muuttaa toimintaansa.
14. Otamme vastuun haastavista tilanteista ja ratkaisemme ne yhdessä.
15. Kannustamme läsnäolijoita pohtimaan, millä tavoin juuri tästä sosiaalisesta tilanteesta voidaan luoda kaikille turvallisempi tila.

Nämä ohjeet turvallisemman tilan luomiseksi on muotoiltu monien turvallisen tilan määrittelyjen perusteella. Katso lisää Lähteitä ja luettavaa –osiosta.

4. MITÄ TEHDÄ, JOS SYRJINTÄÄ TAI HÄIRINTÄÄ TAPAHTUU?

Helsingin yliopistoa, kasvatustieteellistä tiedekuntaa ja kaikkia yliopistolaisia velvoittavat kansallisen lainsäädännön lisäksi yliopiston sisäiset ohjeistukset, periaatteet ja suunnitelmat.

Helsingin yliopiston opiskelijoilla on oikeus älyllisesti stimuloivaan opiskeluympäristöön, joka on fyysisesti ja henkisesti turvallinen. Jokaisen yliopiston yksikön tulee huolehtia siitä, etteivät opiskelijat joudu opiskelu- tai ohjaustilanteissa häirinnän tai epäasiallisen kohtelun kohteeksi.

4.1 VELVOLLISUUS TOIMIA SYRJINTÄTILANTEISSA

Helsingin yliopiston kasvatustieteellinen tiedekunta ei hyväksy epäasiallista kohtelua, kiusaamista tai häirintää. Jokaisella yliopiston työntekijällä, opettajalla ja esihenkilöllä on velvollisuus puuttua asiaan havaitessaan näin tapahtuvan työ- tai opiskeluyhteisössään.

Helsingin yliopiston Tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja esteettömyys -sivuilla Flammasta löytyvät Helsingin yliopiston tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma sekä lisätietoa yliopiston periaatteista, ohjeista ja toimenpiteistä: [Tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja esteettömyys](#)

Helsingin yliopiston verkkosivuilla julkaistu [ohje epäasiallisen kohtelun ja häirinnän ehkäisemiseksi \(pdf\)](#) on tarkoitettu ohjeeksi työssä ja opiskelussa epäasiallisen kohtelun tai häirinnän kohteeksi joutuneelle työ- tai opiskelijayhteisön jäsenille.

Seksuaalinen häirintä on myös tasa-arvolaisissa kiellettyä syrjintää. Opetushallituksen on julkaissut oppaan sen ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi: [Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa \(pdf\)](#)

4.2 AKUUTISSA SYRJINTÄ- TAI HÄIRINTÄTILANTEESSA

Koska syrjintä ja häirintä ovat ihmisarvoa alentavaa toimintaa, voi niiden kokeminen tai todistaminen olla vaikea kokemus. Syrjinnällä ja häirinnällä voi olla äkillisiä tai pitkäaikaisia haitallisia vaikutuksia osallisten elämään ja toimintamahdollisuuksiin. Jos häirintä- tai syrjintätilanteessa ei voi toimia itseä tai toista henkilöä suojaten, voi apua hakea myös jälkeen päin.

Kun opiskelija kertoo yliopiston henkilökunnalle häirintä- tai syrjintätilanteesta, on hänellä velvollisuus toimia tilanteen korjaamiseksi riippumatta siitä, oliko häiritsevästi käyttäytynyt henkilö opiskelija vai kuuluiko tämä henkilökuntaan. Voit kuitenkin itse määritellä, kenelle haluat henkilökohtaisia asioita tai tapahtumia kerrottavan eteenpäin.

Jos olet opiskelijana todistanut syrjintätilannetta, voit mahdollista syrjintää tai häirintää kokeneen henkilön luvalla kertoa asiasta myös tiedekunnan edustajalle tai oppiaineen henkilökunnalle. Voit myös kysyä, miten asia etenee.

Muista, että syrjintä- ja häirintäasioiden hoitaminen toisen puolesta on itsessään kuormittavaa. Jos kaipaavat apua ja tukea, saat niitä samoilta tahoilta kuin tapahtuman kokenut henkilö. Älä jää kuulemasi tai kokemasi kanssa yksin.

4.3 SYRJINTÄ- JA HÄIRINTÄTILANTEIDEN SELVITTÄMINEN

Ensisijaisesti syrjintä- ja häirintätilanteet tulisi Helsingin yliopiston ohjeiden mukaan selvittää työ- tai opiskeluyhteisössä. Jos mahdollista, on hyvä olla yhteydessä oman opintosuunnan henkilökuntaan tai tiedekunnan henkilöstöön. Jos häirintä on tapahtunut tiedekunnan henkilökunnan taholta, voi asiasta kertoa jollekin henkilökunnan edustajalle, jolla on velvollisuus ryhtyä tarvittaviin toimiin tilanteen selvittämiseksi. Rikoksen tunnusmerkistön täyttävästä häirinnästä tai syrjinnästä tulee tehdä rikosilmoitus. Seuraavassa on yhteystietoja eri tahoihin, jotka ovat avuksi ja tukena syrjintä- ja häirintätilanteen selvittämisessä.

Kasvatustieteellisessä tiedekunnassa toimii Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusryhmä, johon saa yhteyden osoitteesta ktdk-tasaarvo@helsinki.fi. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusryhmältä voi saada tukea ja neuvoa asian käsittelyssä, mutta ryhmällä ei ole varsinaista toimivaltaa ristiriitatilanteissa.

Jos olet kohdannut häirintää tai muuta epäasiallista kohtelua yliopistolla, voit kääntyä myös Helsingin yliopiston häirintäyhdyshenkilöiden puoleen: Timo Valtonen, timo.valtonen@helsinki.fi ja Terhi Somerkallio, terhi.somerkallio@helsinki.fi. Häirintäyhdyshenkilöt auttavat selvittämään asiaa, ohjaavat eteenpäin ja tarvittaessa selvittävät jatkotoimenpiteitä.

HYY:llä on häirintäyhdyshenkilöt, jotka neuvovat ja tukevat häirintää, ahdistelua, kiusaamista, syrjintää tai muuta epätasa-arvoista kohtelua kohdanneita opiskelijoita. Voit olla heihin yhteydessä, vaikka et olisi itse häirinnän kohteena, mutta olet nähnyt häirintää tai haluaisit keskustella mahdollisista tavoista puuttua siihen. Jo pelkkä halu keskustella kokemastaan on riittävä syy ottaa yhteyttä! Tarvittaessa häirintäyhdyshenkilö osaa ohjata lisäavun piiriin.

Tavoitat häirintäyhdyshenkilöt osoitteesta hairintayhdyshenkilo@hyy.fi tai voit olla heihin suoraan yhteydessä: Topias Tolonen, 050 477 4543 topias.tolonen@hyy.fi ja Tiia Niemi, 050 543 9608, tiia.niemi@hyy.fi.

Vammansa vuoksi esteitä kohtaavat henkilöt saattavat olla oikeutettuja kohtuullisiin mukautuksiin. Kohtuullisten mukautusten epääminen voi myös olla syrjintää. Mukautuksiin ja esteettömyyteen liittyvissä asioissa voi olla yhteydessä Siltavuoren opetus- ja opiskelijapalveluihin (siltavuori-student@helsinki.fi), josta viesti ohjataan esteettömyisyhdyshenkilölle.

Jos herää epäily siitä, että häirintä tai syrjintä täyttää rikoksen tunnusmerkit, tulee asiassa olla viipymättä yhteydessä poliisiin hätänumeron 112 kautta. Rikoksen tai epäillyn rikoksen uhria auttaa myös [Rikosuhripäivystys](#) (puh. 116006), jonka verkkosivuilta voi pyytää tukea ja neuvoa myös anonyymisti chatin kautta.

Syrjintää epäiltäessä neuvoa voi myös kysyä Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistolta (sähköpostitse yvv@oikeus.fi tai puhelimitse ti-to klo 10-12 numerosta 0295666817) ja sukupuoleen tai sukupuolen ilmaisuun liittyvissä asioissa [Tasa-arvovaltuutetun toimistolta](#) (sähköpostitse tasa-arvo@oikeus.fi tai puhelimitse ma-ti klo 9-11, ke-to klo 13-15 numerosta 0295666842). Ammattiliittoon kuuluvat voivat kysyä neuvoa syrjintäepäilyssä myös oman ammattiliiton juristeilta.

Häirintä ja syrjintä voivat aiheuttaa voimakkaitakin terveydellisiä oireita. Akuuteissa oireissa olisi hyvä olla viipymättä yhteydessä terveydenhuoltoon, joko [Ylioppilaiden terveydenhuoltosäätiöön](#) tai Yliopistoon työsuhteessa olevien kohdalla työterveyteen, josta löytyy tietoa Flamman sivuilta [Työterveyshuolto](#). Jos huomaat, että syrjinnän tai häirinnän uhri voi huonosti, ohjaathan hänet avun piiriin.

LÄHTEITÄ JA LUETTAVAA

Sanastoja:

- [SETA ry:n verkkosivut: Sateenkaarisanasto.](#)
- [Esteetöntä opiskelua ESOK.fi –verkkosivusto: Käsitteet ja sanasto.](#)
- [FEM-R:n verkkosivu: Sanasto.](#)
- [Mielenterveystalo.fi –verkkosivu: Sanasto.](#)
- [Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivu: Tasa-arvosanasto.](#)
- [Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivu: Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus – Käsitteet.](#)
- [Suomen Pakolaisapu –järjestön verkkosivu: Sanasto.](#)

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusjulkaisuja:

- [Koulu vailla vertaa! Opas yhdenvertaisuussuunnitteluun.](#)
- [Seta ry:n verkkosivuilla julkaisu Normit nurin - Älä Oleta! –opas.](#)
- [Yhdenvertaisuusvaltuutettu: Yhdenvertaisuuslaki-esite.](#)
- [Sosiaali- ja terveysministeriön Tietopaketti sukupuolen moninaisuuden huomioimisesta oppilaitoksille, työpaikoille ja viranomaisille.](#)
- [Seta ry:n verkkosivuilla julkaisu Opas opettajille. Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuus –Opitaan yhdessä!](#)
- [Opetushallituksen verkkosivu: Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus.](#)
- [Opetushallituksen verkkosivuilla julkaisu Mukana! Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö toisella asteella.](#)

Lähteitä turvallisemman tilan periaatteista:

- [HYY:n turvallisemman tilan ohjeet](#)
- [Ohjauskuulman turvallisemman tilan periaatteet](#)
- [Helsingin YK-nuorten turvallisemman tilan periaatteet](#)
- [Ruskeat tytöt: Turvallisempien tilojen periaatteet](#)
- [Ruskeat tytöt/Jasmina Amzil: Turvallisten tilojen pitkä historia](#)
- [Utopia Helsinki: Turvallisemmat tilat](#)
- [Pinkkimusta Helsinki: Turvallisemman tilan säännöt](#)
- [Coalition for Safer Spaces: what are, and why support, ‘safer’ spaces](#)
- [Miehet ry: Turvallisemman tilan periaatteet](#)
- [Vihreät naiset: Turvallisemman tilan säännöt](#)
- [Vihreät nuoret: Turvallisempi tila](#)
- [StopHatredNow: Ethical guidelines](#)
- [UrbanApa: eettinen ohjeistus](#)



HELSINGIN YLIOPISTO

KASVATUSTIETEELLINEN TIEDEKUNTA



HELSINGIN YLIOPISTO
KASVATUSTIETEELLINEN TIEDEKUNTA

OPISKELIJOIDEN TASKUOPAS TASA-ARVOSTA JA YHDENVERTAISUUDESTA